WWW.FUNDER.CO.IL

FUNDER ביטוח

ONLINE

|| המגזין האלקטרוני לסוכני ביטוח, יועצים פנסיונים ויועצים ומנהלי ההשקעות של ישראל || גיליון אוגוסט | ספטמבר 2017

חפשו אותנו ב- facebook

סקר השאלות של FUNDER יוצא לדרך:

לקראת הבחירות לנשיאות לשכת סוכני הביטוח

ב-22 בנובמבר ייערכו הבחירות למוסדות **לשכת סוכני הביטוח ולנשיאות הלשכה**. נדמה כי הפעם הבחירות יצריות במיוחד והמאבק צמוד מאוד. **המירוץ כבר בעיצומו**, המתמודדים מקיימים מפגשים, חוגי בית, ואסיפות בחירות. יש תחושה של מתח ובחירות באויר. מערכת הבחירות הקרבה בלשכת סוכני הביטוח השנה, הולכת לשנות סדרי בראשית. 'עולם כמנהגו נוהג' לא יהיה תקף בקדנציה הבאה עבור מי שיבחר לכהן כנשיא הלשכה. תמורות רבות חלות בענף מכל כיוון שנביט, ורק מועמד שישכיל להבין זאת יוכל להתמודד עם אתגרים המשנים את פני המקצוע. מחקר מאוניברסיטת אוקספורד שפורסם לראשונה ב־2013, זעזע את העולם כאשר קבע ש־47% מהמקצועות כיום עתידים להיעלם. בין היתר דובר על עורכי דין, רואי חשבון וסוכני ביטוח. לדעת המחקר, בכדי להישאר רלוונטיים יש צורך בחשיבה מחודשת ויצירתית על אופן תפיסת המקצוע. לדעתי, בימים אלו כשאנו בעיצומו של מסע הבחירות לנשיא לשכת סוכני הביטוח, יש לעורר שיח גם על מקומו ותפקודו של סוכן הביטוח בעולם טכנולוגי ודיגיטלי.

המשך כתבה בעמוד הבא

22.11 | בחירות נשיאות לשכת סוכני הביטוח

המשך מעמוד קודם

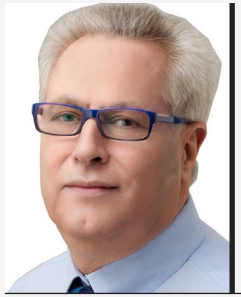
המתמודדים בבחירות ללשכת סוכני הביטוח הם (לפי סדר א'ב':)
מוטי דהרי, אורי צפריר, ליאור רוזנפלד

מוטי דהרי, CLU
| בעלים ומייסד החל משנת 83'.

מוטי דהרי כיהן בעבר כמנהל סניף בנק, וכדירקטור. כיום מכהן כחבר מועצה, חבר ועד מנהל ויו"ר ועדת כספים והשקעות של לשכת סוכני הביטוח. דהרי כיהן בעבר גם כיו"ר מחוז השפלה, ויו"ר סניף רחובות נס ציונה של לשכת סוכני הביטוח.

בכוונת דהרי בין היתר, כפי שעולה מדברים שכתב בדף הפייסבוק שלו, התחייבות לחתור בהתמדה לקידום חוק לשכת סוכני הביטוח, ולקדם את חוק סוכן הביטוח להגנה על זכויות סוכן הביטוח ורווחתו. פתרון עמלת צירוף ייעוץ שירות וטיפול ללקוחות פנסיונים, ולהסדיר את ההשלכות של נטישת הציבור. בנוסף, אימוץ פתרונות דיגטליים, לדבריו בתוך שנה, כדי לסייע לסוכנים להתמודד עם האיום הדיגיטלי. ||

אורי צפריר
| בעל מעל 30 שנות נסיון

אורי צפריר מכהן כיום כסגן ומ"מ של נשיא הלשכה, חבר הנהלת ליסוב, וחבר המועצה הארצית. כיהן בעברו גם כמנכ"ל של חברת הביטוח איתן אשר מוזגה בזמנה לחברת הביטוח כלל. צפריר מציע לשפר את מעמדם של סוכני הביטוח לרבות פעילות לביטול סעיף 19א' לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים, האוסר דרישת עמלת הפצה מהיצרן ומהלקוח, ובכך למנוע את אפליית סוכני הביטוח ביחס לעורכי דין וליועצי מס. הרחבת המוצרים שסוכני ביטוח מייעצים לגביהם, לרבות תחומים פיננסיים ומשכנתאות. קידום מיזמים שיעניקו מקורות הכנסה נוספים לסוכני הביטוח. קידום מרכז פרישה ליועצים ותיקים לקראת יציאה לגמלאות. ||

ליאור רוזנפלד
| בעל ותק של 28 שנה.

יו"ר סניף חיפה והצפון. לדבריו בכוונתו להפוך את הלשכה לגוף סטטוטורי, סוכן הביטוח, הבכיר, **ליאור רוזנפלד**, המשמש כיום כיו"ר מחוז הצפון של לשכת סוכני הביטוח. מנכ"ל משותף ובעלים של סוכנות הביטוח **רוזנפלד צבי** ו**ליאור ס**. ביטוח בע"מ, הפועלת בכל תחומי הביטוח והפנסיה, והוא בוגר החוג לכלכלה באוניברסיטת חיפה, בוגר המכללה לביטוח וייעוץ השקעות. בכוונת רוזנפלד להמשיך ולנהל את הסניף כמודל כלל-ארצי בלשכה, ברמת הפעילות המקצועית, הדאגה והסיוע לכל חברי הסניף ובפעילויות העשרה. בכוונתו להפוך את הלשכה לגוף סטטוטורי, שיפור הלובי הפוליטי של לשכת סוכני הביטוח, שיפור המעמד המקצועי ותדמית סוכן הביטוח, ביטול סעיף 19א לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים. כמו-גם פעולות להצערת הלשכה בשיתוף עם הקרן להכוונת חיילים משוחררים. ||

22.11 | בחירות נשיאות לשכת שוכני הביטוח

נועם הירשקורן, CFP נכנס לתפקיד יו"ר איגוד מתכננים פיננסים ב-1.11.2017

דרמה באיגוד המתכננים הפיננסים באסיפה כללית

באסיפה הכללית שנערכה באולמי "ארץ ישראל יפה" שליד גני התערוכה בת"א אושרר המינוי של נועם הירשקורן לתפקיד יו"ר איגוד מתכננים פיננסים.

נועם מחליף את **עומר גטניו** CFP שכיהן בתפקיד במהלך השנתיים האחרונות. באסיפה נקבע שיערכו בחירות לועד המנהל והנבחרים יכנסו לתפקידם כבר בחודש נובמבר הקרוב. מונה ועד מנהל זמני שילווה את הארגון במהלך חודשיים ועד לכניסה של הועד שיבחר. **רם אמית** CFP מונה ליו"ר ועדת הבחירות של האיגוד. כרגע הבחירות נקבעו ל-22 נובמבר אך יעשה ניסיון להקדים אותם.

באסיפה דנו במסקנות דו"ח המבקר שפורסמו לאחרונה ובעתידו של נשיא האיגוד מר **דן דוברי**, CFP. חברי העמותה העניקו אמון מלא בנשיא וביקשו ממנו להמשיך לפעול למען האיגוד וחבריו. חברי האיגוד ביקשו להודות לדן על העשייה שלו והתרומה שלו לקהילה.

תגובות בכירי האיגוד:

נועם היו"ר הנכנס:

"אני רוצה להודות לעומר גטניו CFP ידידי היקר, על העשייה שלו והתרומה שלו לקהילת המתכננים הפיננסים בישראל. יהיה לי כבוד גדול להיפרד ממנו בטקס מכובד באירוע הקרוב של האיגוד. אין ספק שהתמודדנו באתגרים לא פשוטים בשנתיים האחרונות והיו פערי דעות על האופי והמטרות של האיגוד. אפעל לאחד את כל הקהילה למען המטרה הקדושה של הענקת תכנון פיננסי בנאמנות מוחלטת ללקוחות ע"י איש מקצוע מוסמך בתואר CFP. אני רוצה להודות למנכ"ל המכללה לתכנון פיננסי משה לרון על העשייה שלו לקידום המקצוע ומקווה לפתח איתו מערכת יחסים שבו הוא ימשיך בעשייה שלו למען הצמיחה של הקהילה."

דן דוברי הנשיא של האיגוד:

"אני רוצה להודות לכל חברי האיגוד שהגיעו מכל רחבי הארץ לתמוך בי ומאוד התרגשתי מהפרגון והאהבה של הקהילה כלפי. אין לי ספק שהיו ליקויים שנחשפו בדו"ח המבקר ועל כולנו לקבל אחריות ולתקן. מי שטורח ועושה עושה גם שגיאות וכמו בכל דבר בחיים תמיד יהיו אנשים בעדך ואנשים נגדך. אני שמח שהקהילה העניקה לי אמון מוחלט. אני רוצה להודות ליו"ר היוצא **עומר גטניו** וכל חברי הועד על העשייה שלהם והתרומה שלהם לקהילה. באופן אישי אני מאמין שצריך לנצל את ההזדמנות הזאת של התחדשות לתפוס תפקיד של "אמיריטס" ולגדל דור של מנהיגים שיובילו את האיגוד לטווח רחוק. לדעתי זה נכון שיקום הנהגה חדשה צעירה ומלאה מוטיבציה.
אני רוצה גם בהזדמנות זו לברך את היו"ר הנכנס **נועם הירשקורן** ולאחל לו הצלחה רבה. **נועם** הוא איש מקצוע מעולה וראוי ואני בטוח שהוא יביא את הקהילה להשגים".

רקע על האיגוד הבינלאומי:

ה-FPSB הינו גוף שמטרתו שמירה על הסטנדרטים, המקצועיות, הערכיים והקוד האתי של המתכננים הפיננסים החברים בו ברחבי העולם. הארגון פועל מול עמותות שמוקמות בכל מדינה, המאגדות את המתכננים הפיננסים ומקבל סמכות להעביר הסמכה מקצועית למתכננים פיננסים, המבטיחה, שכל מי שעובר אותה ומצליח במבחן ההסמכה הבינלאומי שלה, יכול לשאת את תואר CFP® שהינו התואר המוכר והמכובד ביותר בעולם בתחום התכנון הפיננסי. הבסיס לתכנית ההסמכה החל להתפתח בארה"ב כבר בשנת 1972 בארה"ב, כאשר על בסיס זה התפתחו כל עקרונות התכנית שקיימת היום. ה-CFP זוכה להכרה ב-26 מדינות ברחבי העולם והסמיך עד היום למעלה מ- 170,000 מתכננים פיננסים, ולמעלה מחצי מליון מצויים בתהליכי ההסמכה. רגולטורים רבים ברחבי העולם ובהם - באנגליה, הונג קונג, מלזיה, ניו זילנד, דרום אפריקה, מכירים בהסמכה זו ומיסדו אותה באופן רגולטורי כסטנדרט המקצועי הגבוה ביותר לעוסקים בתעשיית הביטוח ופיננסים. תכנון פיננסי הוא תהליך עבודה של בניית אסטרטגיות עבור משפחות לניהול ענייניהם הפיננסים במטרה להגשים יעדי חיים. כל הלומדים תכנון פיננסי השלימו תכנית לימודים של 4 סמסטרים במהלך שנתיים והתמחו בכל הדיסציפלינות של המציאות הכלכלית של משפחות במרחב גדול של פעילות פיננסית לרבות ניהול פיננסי של משפחות, ניהול נכסים, ניהול סיכונים, תכנון מס, תכנון פרישה, תכנון עיזבון והעברת נכסים בין דורית. (Estate Planning). הקורס מביט על המציאות של הלקוח בארץ וגם בעולם (לבעלי נכסים או אזרחויות בחו"ל).
חברות ברחבי העולם מעריכים ומעודדים הסמכה ל-CFP® ||

ראש בראש בקרנות השתלמות מעולות | אלטשולר שחם מול ילין לפידות

הפעם, אנו נעסוק בשתי קרנות השתלמות, ולא קרנות נאמנות. חומר הגלם לניתוח קצת אחר אבל ממנו ניתן בהחלט להסיק כמה מסקנות, ואני מקווה שהפורמט הזה יהיה מועיל עבור הקורא והמחליט. זה איננו בדיוק מצב של עימות, אלא יותר של השוואה בין שני נכסים פיננסיים, עם הדגשה על הנקודות החזקות, והחלשות שלהן. הפעם, שתי קרנות עם התמחות ראשית, ומשנית, כללית, דהיינו חופשיות לנהל את הכספים ללא הגבלות בהקצאות על פי סוגי הנכסים | **משה שלום**

| קרן ראשונה |

| אלטשולר שחם השתלמות כללי | (מספר קופת גמל 1093)

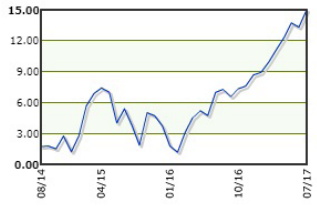
דיווח אחרון 07-17

קרן ההשתלמות אלטשולר שחם השתלמות כללי |

תעודת הזהות של הקרן, וגרף הביצועים:

חיסכון לכל ילד: לא
גמל להשקעה: לא
סוג קופה: קרנות השתלמות
מספר קופת גמל: 1093
שם תאגיד שולט: אלטשולר שחם בעמ
סוג תאגיד שולט: גופים פרטיים
שם חברה מנהלת: אלטשולר שחם גמל ופנסיה בעמ
ותק: 12.7 שנים
אוכלוסית יעד: כלל האוכלוסיה
התמחות ראשית: כללי
התמחות משנית: כללי
תקופת דיווח: 07/17
מדיניות: בהתאם למדיניות ההשקעה שתיקבע מעת לעת.

תשואה חודשית ברוטו מצטברת

טווח הגרף: שלוש שנים

לפנינו קרן ותיקה יחסית (12.7 שנים), עם, כאמור, התמחות ראשית ומשנית כללית, דהיינו עם חופש בידי המנהל לעשות כאוות נפשו. מגרף שלושת השנים האחרונות של הקרן אנו למדים שהיו לה כמה קשיים בשנת 2015 ועד תחילת 2016.
אבל, מאז, אנו רואים עליה די יפה בעקומת הביצועים כאשר ההסבר לכך כנראה מגיע מן החשיפה למניות (33.50%), וזאת בשילוב החשיפה לחו"ל (26.34%). אגב, ירידת הדולר בארץ כנראה לא השפיעה כל כך למרות חשיפה של (19.15%) למט"ח.

סטיית התקן (1.28 ל-5 שנים) מראה שישנה אהבת סיכון אצל מנהל הכספים כאן, כאשר האלפא השנתית (2.4) די מרשימה.

| טבלת תשואות:

תשואות חודשיות בשנה האחרונה

תקופה	תשואה חודשית	יתרת נכסים
07/2017	1.47%	15,716.49
06/2017	-0.35%	15,168.13
05/2017	1.27%	14,873.75
04/2017	1.05%	14,416.08
03/2017	1.09%	14,024.55
02/2017	0.92%	13,676.91
01/2017	0.21%	13,380.77
12/2016	1.01%	13,187.60
11/2016	0.25%	12,818.32
10/2016	0.72%	12,698.52
09/2016	-0.67%	12,491.77
08/2016	0.28%	12,502.80

תשואה

נומינלית ברוטו חודשית	מתחילת השנה
1.47%	5.79%

שנה
7.47%

3 שנים	5 שנים
14.99%	42.08%

תשואה שנתית ממוצעת

3 שנים	5 שנים
4.77%	7.28%

תשואה חודשית ממוצעת

3 שנים	5 שנים
0.39%	0.59%

המשך כתבה בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

לא יכולות להיות הרבה טענות לגבי תשואות כאלו. סה"כ מדובר בכלי פיננסי הנחשב סולידי, והמנוהל עם זהירות גדולה. בסה"כ תמונה נאה של עשיית כסף כאשר עיקר תשומת הלב ניתנת לביצועים של הטווח הארוך יותר (שנה, 3 ו-5 שנים) כי זה מה נכנס לתודעה של העמיתים. בטווח הקצר, התשואות החודשיות מרשימות לא פחות כאשר רק פעמיים ראינו אדום מאז אוגוסט 2016.

| ההחזקות העיקריות בקרן:

הרכב נכסים

קבוצות ראשיות

שם נכס	אחוז
אגח ממשלתיות סחירות	48.89%
מניות, אופציות ותעודות סל מנייתיות	19.18%
אגח קונצרני סחיר ותעודות סל אגחיות	10.73%
הלוואות	6.17%
נכסים אחרים	4.40%
מזומנים ושווי מזומנים	3.59%
אגח קונצרניות לא סחירות	3.27%
פיקדונות	1.91%
קרנות נאמנות	1.84%

רמת סיכון חשיפות

שם נכס	אחוז
חשיפה למניות ,	33.50%
חשיפה לחול	26.34%
חשיפה למטח	19.15%

סחירים/לא סחירים

שם נכס	אחוז
נכסים סחירים ונזילים	83.17%
נכסים לא סחירים	16.83%

בארץ / חוץ לארץ

שם נכס	אחוז
נכסים בארץ	80.51%
נכסים בחול ובמטח	19.49%

מפתיע לראות תשואות הדומות למה שראינו מעלה כאשר ישנה הקצאה כה גדולה של אג"ח ממשלתי. זה האחרון היה צריך להאט במידת מה את המספרים, ולגרום לסטיית תקן נמוכה יותר. אבל אפקט המניות, והאג"ח הקונצרני, עשה כנראה את ההבדל.
סה"כ תמונת המצב מאוזנת עם אלמנט של סיכון אבל, לא גדול מדי. שימו לב שיש כאן מעל 16% של נכסים לא סחירים אשר את איכות התשואה שלהם (סיבה, והתמדה) איננו יודעים.

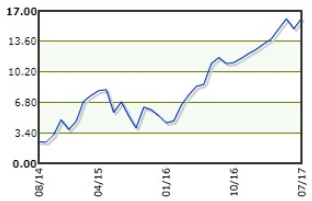
| קרן שנייה |

| ילין לפידות השתלמות כללי | (מספר קופת גמל 1162)

דיווח אחרון 07-17

| ילין לפידות השתלמות כללי | תעודת הזהות של הקרן, וגרף הביצועים:

תשואה חודשית ברוטו מצטברת

חיסכון לכל ילד: לא
גמל להשקעה: לא
סוג קופה: קרנות השתלמות
מספר קופת גמל: 1162
שם תאגיד שולט: ילין לפידות החזקות בעמ
סוג תאגיד שולט: גופים פרטיים
שם חברה מנהלת: ילין לפידות ניהול קופות גמל בעמ
ותק: 11.7 שנים
אוכלוסית יעד: כלל האוכלוסיה
התמחות ראשית: כללי
התמחות משנית: כללי
תקופת דיווח: 07/17
מדיניות: 8.1 החברה תשקיע את נכסי הקופה על פי שקול דעתה ובכפוף לקבוע בהסדר התחוקתי שיהיה בתוקף מעת לעת. 8.2 על אף האמור בסעיף קטן 8.1 . דלעיל, שעור ההשקעה במניות ו/או במדדי מניות ו/או בניירות ערך המירים למניות לא יעלה על 50% מסך השקעות נכסי הקופה

זו קרן קצת פחות ותיקה (11.7 שנים), השייכת גם היא למסלול הכללי אבל לעומת קרן **אלטשולר-שחם** הקודמת יש בהגדרת מדיניותה הגבלה של עד כ-50% מניות. שינוי מעניין במיוחד לאור הביצועים שנראה בהמשך. בכל אופן, גם לקרן זו הייתה קצת בעיה ב-2015 אבל היא החלה את השיפור שלה קצת קודם מאשר הקרן הקודמת.

מאז היא מראה יכולת מעניינת ומרשימה בהחלט. ההרכב הכללי מדבר על חשיפה של 32.15% למניות כאשר ישנה גם חשיפה של 23.92% לחו"ל ו-18.96% חשיפת מט"ח. שימו לב שאנו רחוקים מאוד מן ה-50% המותר על פי המדיניות.

ובחזית הסיכון ניתן לציין סטיית תקן נמוכה יחסית (1.06 ל-5 שנים) כאשר האלפא השנתית מאוד מרשימה (3.12).

המשך בעמוד הבא

אלטשולר שחם | מפתיע לראות תשואות הדומות למה שראינו מעלה כאשר ישנה הקצאה כה גדולה של אג"ח ממשלתי. זה האחרון היה צריך להאט במידת מה את המספרים, ולגרום לסטיית תקן נמוכה יותר. אבל אפקט המניות, והאג"ח הקונצרני, עשה כנראה את ההבדל

המשך מעמוד קודם

| טבלת תשואות:

תשואות חודשיות בשנה האחרונה

תקופה	תשואה חודשית	יתרת נכסים
07/2017	0.97%	13,167.58
06/2017	-0.95%	12,625.03
05/2017	0.94%	12,289.25
04/2017	1.02%	11,708.18
03/2017	0.48%	11,048.35
02/2017	0.54%	10,290.66
01/2017	0.40%	9,569.38
12/2016	0.49%	8,702.75
11/2016	0.42%	8,047.07
10/2016	0.10%	7,550.38
09/2016	-0.59%	7,222.93
08/2016	0.62%	6,818.49

תשואה

נומינלית ברוטו חודשית	מתחילת השנה
0.97%	3.44%

שנה
4.51%

3 שנים	5 שנים
16.13%	42.51%

תשואה שנתית ממוצעת

3 שנים	5 שנים
5.11%	7.34%

תשואה חודשית ממוצעת

3 שנים	5 שנים
0.42%	0.59%

ההשוואה מול הקרן הקודמת בלתי נמנעת בנקודה אחת, והיא יכולת הקרן הזו להשיג תשואה ממוצעת זהה לקודמתה (0.59%) עם הסיכון המופחת אשר ציינתי לעיל. חוץ מנקודה זו אין הרבה מה לומר חוץ משהמספרים יפים ומצביעים על יכולת ניהול כסף ארוכת טווח מצוינת. אגב, קרובים למדי לאלו של הקרן הקודמת כאשר אנו מתייחסים למספרים של ה-3 ו-5 שנים. שוב, לטווח הקצר נציין את העובדה שרק חודשיים (זהים לאלו של הקרן של **אלטשולר**) ראינו אדום בתשואה וזאת לתקופה של שנה אחורה.

| ההחזקות העיקריות בקרן:

הרכב נכסים

קבוצות ראשיות

שם נכס	אחוז
אגח ממשלתיות סחירות	37.43%
מזומנים ושווי מזומנים	22.77%
מניות, אופציות ותעודות סל מנייתיות	17.10%
אגח קונצרני סחיר ותעודות סל אגחיות	14.12%
פיקדונות	4.93%
אגח קונצרניות לא סחירות	1.88%
הלוואות	1.50%
נכסים אחרים	0.26%
קרנות נאמנות	0.00%

סחירים/לא סחירים

שם נכס	אחוז
נכסים סחירים ונזילים	90.82%
נכסים לא סחירים	9.18%

בארץ / חוץ לארץ

שם נכס	אחוז
נכסים בארץ	91.31%

רמת סיכון חשיפות

שם נכס	אחוז
חשיפה למניות ,	32.15%
חשיפה לחול	23.92%
חשיפה למטח	18.96%

בדומה למה שציינתי עבור הקרן הקודמת, בהקשר של אחזקת אג"ח ממשלתי, כאן ישנו אלמנט מעניין ואף מוזר, אשר היה צריך לגרום לסוג של האטה בביצועים אבל, אינו עושה זאת עד כה. זהו גורם כמות המזומנים, או שווה מזומנים, המוחזקים בקרן (22.77%).
אם תוסיפו את הפיקדונות (4.93%) מדובר בכמות די גדולה של כספים אשר אינם "מושקעים" בתוך נכסים מניבים (קופונים או עליית ערך). אגב, הרכב תיק זה מאפשר לקרן נזילות גדולה (כמעט 91% לעומת 83.17% בקרן הקודמת).

ילין לפידות | אם תוסיפו את הפיקדונות (4.93%) מדובר בכמות די גדולה של כספים אשר אינם "מושקעים" בתוך נכסים מניבים (קופונים או עליית ערך). אגב, הרכב תיק זה מאפשר לקרן נזילות גדולה (כמעט 91% לעומת 83.17% בקרן הקודמת).

לבסוף אזכיר את כמות האג"ח הממשלתי הקטן יותר, והכמות של האג"ח הקונצרני הגדול יותר, מאשר בקרן הקודמת. שני גורמים אשר מסבירים את הביצועים הטובים קצת יותר בתקופה הנידונה.

| לסיכום נאמר:

לפנינו שתי קרנות השתלמות אשר למנהליהן חופש גדול ומוחלט על הדרך, כאשר אצל בקרן של **ילין-לפידות** ישנה מגבלה של 50% מניות. מגבלה אשר גם כך אינה קרובה מלהיות בסכנה.

בטווח הארוך ניתן לסכם שביצועי שתי הקרנות מאוד קרובים אבל ישנו הבדל של סיכון יתר בקרן של **אלטשולר-שחם** (על פי סטיית התקן), וזאת למרות הכמות הגדולה יחסית של האג"ח הממשלתי המוחזק בה.

ונקודה מעניינת למשקיעים: למרות זהות הביצועים של הטווח הארוך דמי הניהול שונים כאשר בקרן אלטשולר עניין זה עומד על 0.84% לעומת 0.78% בקרן של **ילין-לפידות**. כאשר מדובר בכספים גדולים, ולתקופות ארוכות, זהו גורם חשוב שראוי שיילקח בהחלט בחשבון. ||

|| משה **שלום**

איך בדיקה בחשבון של לקוח | הביאה להחזר של למעלה מחצי מיליון שקלים?

"

בתפיסת העולם שעל פיה אני פועל (תכנון פיננסי) אנחנו בודקים את כלל נכסי המשפחה לעומת הוצאותיה ובעיקר שואלים שאלות רבות. התקופה הייתה טרם יציאת המסלקה הפנסיונית ועל כן נאלצתי לחפור בדוחות שנתיים רבים ולתדהמתי מצאתי סכומים משמעותיים שבמידה שהיועץ היה מוודא את קיומם לא היה ממליץ לה למשוך את הקופה. אבל זאת הייתה רק המקדמה.

| רון קשת

רוכים הבאים למדור "פרישת השבוע" המדור שבאמצעותו נביא לכם מידי שבוע סיפור של פרישה או תובנה שתשפוך אור על העולם של תכנון פרישה.
היום אראה לכם איך הבאתי ללקוחה שלא הייתה מודעת שמגיע לה 1.1 מליון שקלים כתוצאה מתכנון פרישה נכון.

הסיפור הזה מחזיר אותי אחורנית לאחד המקרים הראשונים שעצבו אותי כמתכנן פרישה. זה המקרה שגרם לי להבין שהדרך היחידה לטפל בפורשים היא המתודה של התכנון הפיננסי.
מבקש סליחה לכל מי שנכח בהרצאות שלי ונחשף לזה בפעם השנייה.
ברשותכם שינוי קטן בפרטים למניעת זיהוי.
את **הגברת כ.** שם בדוי פגשתי מספר חודשים לאחר פרישתה. היא עבדה במקום עבודה גדול שסיפק לה במסגרת הפרישה יועץ פנסיוני. נפגשו פעמיים ובמסגרת הזאת ביצע עבורה מיפוי פנסיוני בסיסי שבמסגרתו המליץ לה לטפל במשיכת הכספים החודשית מקרן הפנסיה ומאחר שעל פי חוות דעתו ומבלי לבדוק האם יש לה נכסים נוספים המליץ. למשוך גם את קופת הגמל הפטורה ממס רווח הון להשלמת ההכנסה שלה.
אחד המשפטים הראשונים ששמעתי ממנה היו "**רון** 30 שנה קיבלתי משכורת ועכשיו אני צריכה לשלם לעצמי,לא יודעת איך, צריכה את עזרתך".

בתפיסת העולם שעל פיה אני פועל (תכנון פיננסי) אנחנו בודקים את כלל נכסי המשפחה לעומת הוצאותיה ובעיקר שואלים שאלות רבות. התקופה הייתה טרם יציאת המסלקה הפנסיונית ועל כן נאלצתי לחפור בדוחות שנתיים רבים ולתדהמתי מצאתי סכומים משמעותיים שבמידה שהיועץ היה מוודא את קיומם לא היה ממליץ לה למשוך את הקופה. אבל זאת

המשך כתבה בעמוד הבא

"

במעמד מסירת הצ'ק שאלתי האם תבעו את ביטוח הסיעוד דרך קופת חולים ? אתם כבר יודעים את התשובה נכון ? עוד צ'ק של 132.000 שקלים.
כן חברים למעלה מחצי מיליון שקלים שנמצאים בחשבון הבנק שלה ועוד כ- 600,000 ששולמו מאז ערך כספי של מעל מיליון שקלים.

המשך מעמוד קודם

הייתה רק המקדמה.
בניסיון לבנות תקציב חודשי אל מול ההכנסות נשאלה **הגברת כ.** מה הם ההכנסות וההוצאות שלה. מסתבר שבעלה גמלאי של שירות המדינה עם פנסיה תקציבית. מזה שנים ספורות נמצא במצב סיעודי ומקבל פיצוי חודשי של כמה אלפי ש"ח מחברת ביטוח מסוימת.

עברנו לבדיקת ההוצאות החודשיות ותוך מעבר על דפי הבנק צדה את עיני הוצאה של 1100 ש"ח לחודש לטובת חברת ביטוח אחרת. במענה לשאלתי היא לא ידעה לומר לי במה מדובר. מבדיקה הסתבר שב- 4 השנים האחרונות שבהם בעלה סיעודי הם היו מבוטחים על סך של כ 13000 לחודש . הגשתי תביעה לחברת הביטוח ולאחר מאבק קצר הגעתי אליה עם צ'ק על סך 388,000 שקלים.

במעמד מסירת הצ'ק שאלתי האם תבעו את ביטוח הסיעוד דרך קופת חולים ? אתם כבר יודעים את התשובה נכון ? עוד צ'ק של 132,000 שקלים.
כן חברים למעלה מחצי מיליון שקלים שנמצאים בחשבון הבנק שלה ועוד כ- 600,000 ששולמו מאז ערך כספי של מעל מיליון שקלים.

כיום היא מנהלת את כספיה דרכי כולל חסכון חודשי של חלק ניכר ממה שמשולם לה כבר 4 שנים מאז המקרה 13,000 שקלים לחודש.
נתראה בפעם הבאה ועד אז תפעילו מזגן ושלעולם לא תצעדו לבד. ||

רון קשת
סוכן ביטוח, מנכ"ל קשת פיננסי

> עברנו לבדיקת ההוצאות החודשיות ותוך מעבר על דפי הבנק צדה את עיני הוצאה של 1,100 ש"ח לחודש לטובת חברת ביטוח אחרת. במענה לשאלתי היא לא ידעה לומר לי במה מדובר. מבדיקה הסתבר שב-4 השנים האחרונות שבהם בעלה סיעודי הם היו מבוטחים על סך של כ-13,000 לחודש . הגשתי תביעה לחברת הביטוח ולאחר מאבק קצר הגעתי אליה עם צ'ק על סך 388,000 שקלים.

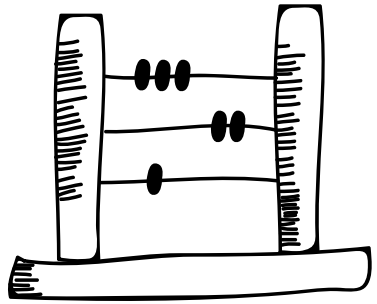

סוכן ביטוח חשוד בהעלמת עסקאות של מיליוני שקלים

בית משפט השלום בתל אביב הורה על מעצרו ושחרורו בערבות של סוכן ביטוח מחולון החשוד כי לא דיווח על הכנסות של מיליוני שקלים בשנים האחרונות. החשוד נחקר על ידי חקירות מס הכנסה מרכז.

כמפורט בבקשת המעצר, במסגרת פעילות של משרד חקירות מס הכנסה מרכז, עלה חשד כי סוכן הביטוח, **א' (48) מחולון**, לא דיווח על מלוא הכנסותיו לרשות המסים. בשל החשדות, נפתחה נגדו חקירה גלויה אתמול, במסגרתה נתפסו חומרי מחשב ומסמכים ממייצגו. מממצאי החקירה עולה כי א' מספק ביטוחי בריאות קולקטיביים למוסדות, והכנסותיו, אשר מקורן בעמלות מחברות הביטוח, אינן מדווחות במלואן. היקף ההכנסות הלא מדווחות, עומד על כ- 1.7 מיליון שקלים בין השנים 2015- 2007.

א' הודה בחקירתו כי לא דיווח על כל הכנסותיו לרשות המסים, ושוחרר בתנאים מגבילים, ביניהם, ערבות בנקאית של 60,000 שקלים, התחייבות עצמית של 300,000 שקלים וצו עיכוב יציאה מן הארץ. ||

גידול בהיקף תיק הנכסים הפנסיוניים | ירידה בדמי הניהול הממוצעים במוצרים הפנסיוניים

הממונה על שוק ההון, דורית סלינגר | פרסמה פרקים ראשונים בדוח השנתי לשנת 2016

הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, **דורית סלינגר**, פרסמה את הפרקים העיקריים בדוח הממונה לשנת 2016. פרקים אלה מציגים את פעילות הרשות בשנה החולפת ואת ניתוח שוק הביטוח והחיסכון הפנסיוני בישראל. הדוח מציג כי גם השנה גדל תיק הנכסים הפנסיונים של הציבור והוא מסתכם בכ-1.4 טריליון שקלים, גידול של 8% לעומת 2015.

רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון החלה לפעול כרשות עצמאית ביום 1 בנובמבר 2016. תפקידיה, כפי שהוגדרו בחוק עצמאות הרשות, הם הגנה ושמירה על עניינם של המבוטחים, העמיתים ולקוחות הגופים המפוקחים, הבטחת היציבות והניהול התקין של גופים אלה, קידום התחרות במערכת הפיננסית ועידוד חדשנות טכנולוגית ועסקית בפעילותם של הגופים.

בתחומי החיסכון לטווח הבינוני והארוך פעלה הרשות להגברת התחרות ולהגדלת החיסכון הפנסיוני. בראש ובראשונה, **הרשות** ביקשה לתת מענה לחוסכים הלא מאוגדים. כדי להגביר את כוח המיקוח של הציבור, נבחרו שתי קרנות ברירת מחדל המציעות דמי ניהול נמוכים. כמו כן, הרשות החלה ליישם את רפורמת "עקוב אחרי פנסיוני" (איחוד חשבונות לא פעילים), במסגרתה יומזגו כשני מיליון חשבונות לא פעילים בקרנות הפנסיה לתוך חשבונות פעילים במטרה לרכז את החיסכון הפנסיוני של החוסך בקרן אחת. איחוד זה יביא לצמצום דמי הניהול, לשמירה על הרצף הביטוחי, להגברת השליטה בניהול החיסכון ובעקבות זאת להגדלת החיסכון הפנסיוני.

ירידה בדמי הניהול

בשנת 2016 נמשכה מגמת הירידה בדמי הניהול הממוצעים בכל אחד משלושת המוצרים. לדוגמה דמי הניהול הממוצעים בקרנות הפנסיה החדשות עומדים כיום על 0.26% מהנכסים ו-2.85% מההפקדות.

ביוני 2016 נכנסו לתוקפן הוראות הרשות המאפשרות לחסוך כספים בקופת גמל חדשה – קופת גמל להשקעה. קופת גמל להשקעה מאפשרת לחוסך למשוך את הכספים כקצבה בגיל פרישה וליהנות מפטור ממס רווח הון בגין כל הכספים. תקרת ההפקדה השנתית לקופת גמל להשקעה עומדת על 70,000 שקלים בשנה.

בתחום הביטוח קידמה הרשות שינויים מקיפים. בביטוח הרכב קידמה הרשות השבת כספים מתאגיד "קרנית" למבוטחים בסך של כ-1.2 מיליארד שקלים. כמו כן, הרשות עדכנה את תעריפי הפול לרכבים פרטיים. עדכון זה הוזיל את דמי הביטוח והגביר את התחרות בענף.

רפורמות בביטוחי הבריאות והסיעוד

בביטוחי הבריאות והסיעוד נכנסו לתוקפן שתי רפורמות מרכזיות שהובילה הרשות. עיקרי הרפורמה הן גיבוש פוליסות אחידות, המבטיחות כיסוי הולם ומאפשרות תחרות על שירות ומחיר. בנוסף, הפוליסה האחידה בביטוח סיעוד מאפשרת לחברי הקופות מעבר בין הקופות השונות מבלי שייפגעו זכויותיהם.

בתחום התיווך פרסמה הרשות כללים הנוגעים למעורבות מוכרנים שאינם בעלי רישיון סוכן ביטוח בהליך המכירה של מוצרי ביטוח, וצמצמה את ניגודי העניינים של המעסיק בנוגע לחיסכון הפנסיוני של העובדים.

הרשות קידמה את החזון הדיגיטלי, שעיקרו עידוד הגופים המוסדיים לאמץ דיגיטציה בתהליכי העבודה, בממשק מול הלקוח ובמניעת מקרי ביטוח. כמו כן, הרשות הודיעה כי תתמוך בכניסת גופים לתחומי פעילותה ויאמצו פעילות דיגיטלית מלאה.

הרשות המשיכה לקדם ולשפר את מערכות המידע בתחומי פעילותה. בין היתר השיקה הרשות את מחשבון ביטוח הבריאות המאפשר בין היתר השוואת מחיר ביטוחי ניתוחים, השתלות ותרופות. בשנת 2016

המשך כתבה בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

השיקה הרשות גם את מחשבון ביטוח חיים המאפשר ביצוע השוואה של המחירים בעת רכישת ביטוח חיים פרטי וביטוח חיים למשכנתה.
הרשות האיצה את היערכותה לקראת יישום משטר כושר פירעון כלכלי המבוסס על הנדבך הראשון של הדירקטיבה Solvency 2. באפריל 2016 פורסם תרגיל ההערכה הכמותית האחרון על בסיס הדוחות הכספיים לשנת 2015. בספטמבר פורסמה הבהרה ובה נדרשו חברות ביטוח לתת גילוי אודות יחס כושר הפירעון שחושב במסגרת IQIS5 החל מהדוח הכספי לרבעון השלישי של שנת 2016.
פיתוח מערכת הסליקה הפנסיונית עבור כלל הציבור נמשך בשנת 2016. כהשלמה לדיווח על ההפקדות הפנסיוניות שמבצע מעסיק עבור עובדיו, נוסף שירות חדש של סליקה כספית באמצעות המסלקה הפנסיונית. הסליקה הכספית מאפשרת למעסיק להעביר את כספי החיסכון הפנסיוני שהוא מעוניין להפקיד עבור עובדיו בחשבונותיהם שבגופים מוסדיים. ב-2016 נרשמו במסלקה הפנסיונית 294,532 חוסכים, רובם לצורך מתן הרשאה לסוכן ביטוח או יועץ פנסיוני.
הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, **דורית סלינגר**: "האתגרים שעומדים לפתחנו רבים ומגוונים, וכולם חשובים ובעלי משמעות רבה לציבור רחב וגדול. נמשיך לפעול להגנה על עניינם של מבוטחים וחוסכים, ולקידום ביטחון פיננסי לכלל הציבור בתחומי פעילותה של רשות שוק ההון". ||

הממונה על שוק ההון מפשטת את המידע למבוטחי ביטוח בריאות

פורמט קצר וברור, קבלת מסמכים באופן דיגיטלי, שקיפות למבוטח

הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, **דורית סלינגר**, פרסמה הוראות לחברות הביטוח שמפשטות את המידע שמוצג למבוטח במעמד רכישת ביטוח הבריאות ולאורך תקופת המוצר. במטרה לאפשר למבוטח לקבל את המידע הרלוונטי לגבי הביטוחים שרכש, מחייבת הרשות את הגופים להטמיע במידע שיישלח למבוטחים קישורים להר הביטוח, למדד השירות ולמחשבון ביטוח הבריאות.
ההוראות קובעות כי הגילוי הנאות למועמד לביטוח, דף פרטי הביטוח והדוח השנתי יהיו פשוטים, קצרים וברורים. בנוסף, המבוטח יבחר את הדרך הדיגיטלית העדיפה עליו לקבלת המידע. ההוראות קובעות כי הדיווח יישלח באמצעות מסרונים במטרה להגביר את שקיפות וזמינות המידע למבוטח:

1 | **פורמט דיווח פשוט, קצר וברור** כיום חלה חובה על חברות הביטוח לשלוח למבוטח גילוי נאות (תמצית מוצר הביטוח), דוח שנתי ודף פרטי הביטוח. שינוי פורמט הדיווח יאפשר למבוטח להבין מה הוא רוכש ומהם תנאי הביטוח. בכך ינהל מעקב אפקטיבי אחרי הפרמיות שהמבוטח משלם ושינויים שייערכו בפוליסה.

2 | **קבלת מסמכי הדיווח באופן דיגיטלי** הוראות הממונה קובעות כי חברת ביטוח תאפשר למבוטח לבחור כיצד יישלחו לו מסמכי הדיווח, אם באמצעות דואר או הדואר האלקטרוני או שניהם. המבוטח יוכל לשנות את בחירתו בכל עת.

3 | **שקיפות וזמינות המידע למבוטח באמצעות מסרונים** החברה תעדכן את המבוטח באמצעות מסרון במקרה של עליית מחיר הביטוח. בנוסף, החברה תיידע את המבוטח אודות שליחת הדוחות השנתיים.
הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, **דורית סלינגר**: "הגברת השקיפות למבוטחים תאפשר להם לרכוש ביטוח באופן מושכל ולהבין טוב יותר את המוצרים שרכשו ולעקוב אחר עלותם". ||

תחזית ביצועי קופות הגמל | אוגוסט 2017

אוגוסט 2017: קופות הגמל הכלליות השיגו תשואה של כ-0.3% בממוצע | **מתחילת שנת 2017:** קופות הגמל הכלליות השיגו תשואה של כ-4.5% בממוצע. קופות הגמל המנייתיות מובילות עם תשואה של כ-6.5%. | **אבי ברקוביץ**, מנהל מערך אשראי מיטב דש גמל ופנסיה בע"מ

לן אינדיקציה לתשואות המסלולים המתמחים*. נציין, כי קיימת שונות בין המסלולים והדבר תלוי במבנה המסלול ובתמהיל המדד המוביל בו (מידת ה"טהורות" של המסלול):

| אוגוסט 2017

תשואה שלילית של כ-1.6% לקופות הגמל המנייתיות. טווח התשואות בין תשואה שלילית של 1.1% לבין תשואה שלילית של 2.1%.
תשואה של כ-0.8% לקופות הגמל המדדיות. טווח התשואות בין תשואה של 0.6% לבין תשואה של 1.0%.
תשואה של כ-1.1% לקופות הגמל השקליות. טווח התשואות בין תשואה של 0.8% לבין תשואה של 1.4%.
* מסלולים מעל 100 מלש"ח.

| סיכום חודש אוגוסט 2017

הערכת **מיטב דש** היא, שקופות הגמל וקרנות ההשתלמות הכלליות הגדולות יציגו באוגוסט 2017 תשואה נומינלית (ברוטו) משוקללת חיובית של 0.3%. תשואה צפויה זו מייצגת גם את התמונה בתעשייה כולה, כאשר טווח התשואות של כלל הקופות אמור לנוע בין תשואה שלילית של 0.3% לבין תשואה חיובית של 0.8%.

עליות השערים בשוקי האג"ח הקונצרני והממשלתי בישראל והתחזקות המט"ח מול השקלים (הדולר והאירו) פעלו כגורם חיובי לתשואות הקופות החודש. מנגד, ירידות השערים בשוקי המניות בארץ פעלו כגורם שלילי.

באג"ח הקונצרני המקומי נרשמה מגמה חיובית. מדד התל בונד 20 עלה ב-0.9%, מדד תל בונד 40 עלה ב-0.5% ומדד התל בונד 60 עלה ב-0.7%. אגרות החוב הלא מדורגות נותרו ללא שינוי.
באגרות החוב הממשלתיות נרשמה תשואה חיובית נאה מאוד בשיעור של 0.7%, כאשר אגרות החוב הצמודות למדד (גלילים) עלו ב-0.9% ואגרות החוב השקליות (שחרים) עלו ב-0.6%.

למרות הנתונים החיוביים האלה, הקופות הסתפקו בתשואה של 0.3% בלבד, משום ששוקי המניות בעולם התנהלו במגמה מעורבת ומדדי המניות המובילים בישראל היטו את הכף כלפי מטה, בהשפעה שלילית ניכרת של מניית **טבע**.

| נתוני אוגוסט 2017:

תשואות אפיקי השקעה עיקריים ב-%	תרומה חיובית	תרומה שלילית
S&P 500	0.1%	
DOW JONES	0.3%	
NASDAQ	1.3%	
NIKKEI		1.4%-
DAX		0.5%-
מדד ת"א 35		3.2%-
מדד ת"א 125		2.0%-
מדד כללי של אג"ח ממשלתיות	0.7%	
מדד כללי של אג"ח צמודי מדד ממשלתיים	0.9%	
מדד קונצרני כללי	0.7%	
שינוי השקלים ביחס לדולר (פיחות)	0.7%	
שינוי השקלים ביחס לאירו (פיחות)	2.0%	
מלוות קצרי מועד	0.0%	
שחר	0.6%	
גילון	0.0%	

המשך כתבה בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

| סיכום ינואר-אוגוסט של 2017:

הערכתנו: תשואה חיובית של 4.5% לקופות הגמל הכלליות מתחילת השנה

| להלן הערכתנו לתשואות המסלולים המתמחים:
תשואה של כ-6.5% לקופות הגמל המנייתיות. טווח התשואות 8.5% - 4.5%.
תשואה של כ-2.6% לקופות הגמל המדדיות. טווח התשואות 2.9% - 2.3%.
תשואה של כ-3.5% לקופות הגמל השקליות. טווח התשואות 3.8%-3.2%.
התשואות החיוביות נבעו בעיקר מעליות השערים שנרשמו בשוקי המניות בחו"ל, ובשוק האג"ח הקונצרני והממשלתי בישראל.

| שוקי המניות בעולם הציגו מגמה חיובית חזקה:
בארה"ב: מגמה חיובית חזקה כאשר מדד ה-S&P עלה ב-10.4%, הנאסד"ק עלה ב-19.4% ומדד הדאו ג'ונס עלה ב-11.1%.
גם באירופה נרשמה מגמה חיובית אבל פחותה בעוצמה: מדד ה-DAX הגרמני עלה ב-5.3%, ה-CAC הצרפתי עלה ב-4.6% וה-Eurostoxx 50 עלה בשיעור של 4.0%.
ביפן: מדד הניקיי עלה בשיעור מתון הרבה יותר של 2.6%.

כל אלו במונחי מטבע של אותן מדינות
באגרות החוב הקונצרניות נרשמה מגמה חיובית מובהקת: מדד תל בונד 20 עלה ב-4.9%, מדד התל בונד 40 עלה ב-2.8% והתל בונד 60 עלה ב-3.9%. אגרות החוב הקונצרניות שאינן מדורגות (ואין להן מדד) עלו בממוצע בשיעור של 4.2%. מדד אג"ח קונצרני כולו עלה בשיעור של 4.3%.

באגרות החוב הממשלתיות נרשמה תשואה חיובית בשיעור של 2.6%, תשואה נמוכה בהרבה מזו של אגרות החוב הקונצרניות, כאשר אגרות החוב הצמודות למדד (גלילים) עלו ב-2.2% ואגרות החוב השקליות (שחרים) עלו ב-3.4%. ||

| נתוני ינואר - אוגוסט 2017:

תשואות אפיקי השקעה עיקריים ב-%	תרומה חיובית	תרומה שלילית
S&P 500	10.4%	
DOW JONES	11.1%	
NASDAQ	19.4%	
NIKKEI	2.6%	
DAX	5.3%	
מדד ת"א 35		-4.7%
מדד ת"א 125		-0.9%
מדד כללי של אג"ח ממשלתיות	2.6%	
מדד כללי של אג"ח צמודי מדד ממשלתיים	2.2%	
מדד קונצרני כללי	4.3%	
שינוי השקלים ביחס לדולר (פיחות)		-6.8%
שינוי השקלים ביחס לאירו (פיחות)	5.3%	
מלוות קצרי מועד	0.1%	
שחר	3.4%	
גילון	0.5%	

| כתבה זו ואינפורמציה נוספת על תעשיית קופות הגמל ועל שוק ההון ניתן למצוא באתר האינטרנט של בית ההשקעות מיטב דש.

מסמך זה הוכן על-ידי מיטב דש השקעות בע"מ ו/או על-ידי אחת או יותר מהחברות שבשליטתה. מסמך זה אינו מהווה תחליף לייעוץ השקעות / פנסיוני אישי המתחשב בנתונים ובצרכים המיוחדים של כל אדם, ועל כל אדם להתייעץ עם יועץ ו/או משווק השקעות בכל הנוגע לביצוע פעולה במוצרים פיננסיים ועם יועץ פנסיוני ו/או סוכן שיווק פנסיוני בכל הנוגע להצטרפות או עזיבת מוצרים פנסיוניים. כמו כן, מסמך זה אינו מהווה הצעה או המלצה לרכישת או מכירת מוצר פיננסי, לרבות קרן השתלמות, אופציות, יחידות השתתפות בקרן נאמנות או כל נייר ערך או מוצר פיננסי אחר, ואינו מהווה הצעה להצטרפות או עזיבת מוצר פנסיוני, לרבות קופת גמל, קרן השתלמות, קרן פנסיה או תכנית ביטוח. רכישת מוצר פיננסי בגינו נדרש פרסום תשקיף ודיווחים מיידיים, לרבות יחידות בקרנות נאמנות, תעשה על פי התשקיף והדיווחים המיידיים שבתוקף. כמו כן, מיטב דש השקעות בע"מ, וכן חברות שבשליטתה עוסקות, בין היתר, בניהול תיקי לקוחות, ניהול קרנות נאמנות, ניהול קופות גמל, ניהול קרנות השתלמות, ניהול קרנות פנסיה וחיתום, ועשוי להיות למי מהן עניין אישי במסמך זה, לרבות החזקה ו/או ביצוע עסקה עבור עצמן ו/או עבור אחרים בניירות ערך ו/או במוצרים פיננסיים אחרים הנזכרים במסמך זה. האמור במסמך זה נאסף ו/או מתבסס על מידע ממקורות שונים ולא בוצעה על-ידי מיטב דש השקעות בע"מ ו/או כל חברה שבשליטתה בדיקה עצמאית של המידע האמור. האמור במסמך זה כולל הערכות, אומדנים ו/או תחזיות. מיטב דש השקעות בע"מ וכן כל חברה בשליטתה אינן אחריות לכל נזק, אובדן, הפסד או הוצאה מכל סוג שהוא, לרבות ישיר ועקיף, שייגרמו למי שמסתמך על האמור במסמך זה, כולו או חלקו. אין בתשואות העבר של המוצרים הפיננסיים כדי להעיד על תשואותיהם בעתיד. כל הזכויות, לרבות זכויות הקניין הרוחני, במסמך זה ובתוכנו, ייכות למיטב דש השקעות בע"מ ו/או לאחת או יותר מהחברות אשר בשליטתה, ואין לעשות בו כל שימוש שהוא, לרבות להפיצו ולהעתיקו, ללא קבלת אישורן מראש ובכתב.

עיקרי המלצות הוועדה הציבורית | לבחינת עתיד ענף הביטוח

הוועדה הציבורית לבחינת עתיד ענף הביטוח, בראשות השר לשעבר **גדעון סער**, הציגה הבוקר את מסקנותיה.
חברי הוועדה הינם **שמואל סלבין**, מנכ"ל משרד האוצר לשעבר; רו"ח **דורון שורר**, המפקח לשעבר על הביטוח; **גלית אבישי**, מייסדת ומנכ"לית "אמון הציבור"; **ואריה אברמוביץ**, נשיא לשכת סוכני ביטוח.
הוועדה הציבורית לבחינת עתיד ענף הביטוח, בראשות השר לשעבר **גדעון סער**, החלה את פעילותה ב-4 במאי 2016. הוועדה הוקמה כדי ליצור זירה שבה יתנהל סיעור מוחות רחב ופתוח ובה יידונו ההתפתחויות והשינויים העוברים על ענף הביטוח. הניסיון לחזות ולעצב את פני עתיד הענף מאפשר לכל הגורמים הקשורים אליו להיערך לקראת העתיד בצורה מיטבית.
בפני הועדה הופיעו בין היתר: שר הרווחה והשירותים החברתיים **חיים כץ**, שר הבריאות **יעקב ליצמן**, המפקח על הביטוח לשעבר פרופ' **עודד שריג**, יו"ר **הראל יאיר המבורגר**, מנכ"ל איגוד חברות הביטוח ד"ר **גיא רוטקופף**, יו"ר ועדת בכר לשעבר ויו"ר דיסקונט **יוסי בכר**, מנכ"ל הביטוח הלאומי פרופ' **שלמה מור יוסף**, יו"ר ההסתדרות **אבי ניסנקורן**, יו"ר ההסתדרות הרפואית פרופ' **ליאוניד אידלמן**, יו"ר פורום החוסכים לפנסיה **רועי מימן**, מומחה בינלאומי לביטוח וניהול סיכונים פרופ' **יהודה כהנא**, מנכ"ל **וובי שרון גילר**, מנהל חטיבת ביטוחי משנה בענקית הביטוח מיוניק ריי, **תומאס בראון**, יו"ר הסוכנים העצמאיים ב-BIPAR איגוד לשכות סוכני הביטוח באירופה – **אנדריי ואן ורנברג**
הוועדה התמקדה בטובת הצרכן ובתועלת שיפיק מן ההתפתחויות והשינויים בענף חשוב זה. הוועדה בחנה בין השאר אם "קולו של הצרכן" נשמע כראוי ומובא בחשבון בשיקוליהם של השחקנים השונים בעת היערכותם לשינויי העתיד.
יו"ר הוועדה **גדעון סער**: "השקענו עבודה רבה בבחינת סוגיות עומק חברתיות שנוגעות לזכות וליכולת להזדקן בכבוד. לא בכדי שני הפרקים הראשונים בדו"ח הם בעניין הפנסיה והסיעוד. כמובן, שתיהן סוגיות הקשורות בטבורן לענף הביטוח, אבל אינן בגדר סוגיות ענפיות גרידא. מצאנו, כי הזדקנות האוכלוסייה בישראל (העלייה בתוחלת החיים) לצד ערעור רשת הביטחון הכלכלית לגיל הזקנה מקרבים אותנו במהירות למשבר חברתי-כלכלי קשה שבו החיסכון הפנסיוני הנצבר לא יספיק לקיום בכבוד בגיל הפרישה. האזרח בישראל אינו יודע כיום מה תהיה הכנסתו לעת זקנה. אם לא ינקטו מהלכי מדיניות מרחיקי ראות - הצעירים של היום יהיו הקשישים העניים של העתיד."
הוועדה ממליצה על שורה של צעדי מדיניות להתמודדות עם משבר הפנסיה הצפוי.

01 | הפרדה בין הפיקוח על הביטוח וההגנה על החוסכים
הוועדה ממליצה ליצור הפרדה בין הפיקוח על חברות הביטוח והשמירה על יציבותן, לבין רשות חדשה שתכליתה תהיה הגנה על החוסכים. בענף הביטוח נקודת ההתייחסות של הרגולטור היא חברות הביטוח וסוכני הביטוח, אך ציבור הלקוחות אינו חלק מתהליכי העבודה וקבלת ההחלטות.

02 | הקמת טריבונל משפטי לתביעות ביטוח
הוועדה ממליצה להקים טריבונל משפטי לבירור

המשך כתבה בעמוד הבא

הוועדה הוקמה
בדי ליצור זירה שבה יתנהל סיעור מוחות רחב ופתוח ובה יידונו ההתפתחויות והשינויים העוברים על ענף הביטוח. הניסיון לחזות ולעצב את פני עתיד הענף מאפשר לכל הגורמים הקשורים אליו להיערך לקראת העתיד בצורה מיטבית.

הוועדה התמקדה
בטובת הצרכן ובתועלת שיפיק מן ההתפתחויות והשינויים בענף חשוב זה. הוועדה בחנה בין השאר אם "קולו של הצרכן" נשמע כראוי ומובא בחשבון בשיקוליהם של השחקנים השונים בעת היערכותם לשינויי העתיד.

המשך מעמוד קודם

תביעות ביטוח שלא טופלו בדרך המלך באופן הוגן ומהיר, מבלי שיהיה על המבוטח להגיש תביעה לבתי המשפט.

03 | רשת ביטחון למוצרים פנסיוניים על-ידי אג"ח מיועדות קידום מדיניות תמיכה והענקת רשת ביטחון למוצרי הפנסיה בישראל, באמצעות הקצאת אג"ח מיועדות בשיעור של 50%-60% שתמנע את שחיקת הקצבאות ותכניס וודאות במערך הקצבאות. בנוסף, הוועדה ממליצה לבטל את האפליה הקיימת בהקצאת האג"ח בין המוצרים הפנסיוניים: קופות הגמל, ביטוחי המנהלים וקרנות הפנסיה. ביטול כזה, מעבר להיותו צודק והוגן, יגביר את התחרות בשוק הביטוח הפנסיוני.

04 | שינוי גיל הפרישה יצירת מנגנוני פרישה גמישים ודיפרנציאליים גישה של גיל פרישה אחיד אינה משרתת בהכרח את צורכי הפרט והכלל, ויש להתחשב באילוצים נוספים. לדוגמא – מקצועות שוחקים מחד, ומאידך – מקצועות שבהם קיים מחסור בכוח אדם מיומן או חיוני (ניסיון מתמשך וצבירת ידע).

05 | הקדמת היציאה לשוק העבודה והחיסכון לפנסיה גיבוש מהלכים שתכליתם הקדמת היציאה לשוק העבודה ותחילת החיסכון הפנסיוני, כגון: קיצור משך שנות הלימוד ל-11, תחילת לימודים אקדמיים במהלך בית הספר התיכון או מיד לאחר מכן.

06 | פתיחת שוק הביטוח לתחרות מחו"ל מתן אפשרות לחברות זרות להיכנס לשוק הביטוח, ולהקל עליהן את נטל הרגולציה.

07 | חיזוק מעמדו של הסוכן כיועץ ביטול בחקיקה את ההפרדה בין יועץ לסוכן. הוועדה ממליצה לאפשר לסוכנים למכור מוצרים נוספים כגון: מוצרי אשראי, משכנתאות, קרנות נאמנות ועוד. לסוכן הביטוח יהיו תפקידים נוספים בעתיד, לרבות כיועץ הסיכונים המשפחתי.

08 | בידול בין סוכן עצמאי (Broker) לסוכן בבעלות (Tied Agent) הוועדה ממליצה ליצור מעמד נפרד בין סוכן עצמאי לבין סוכן "קשור", כלומר סוכן שהוא בבעלות חברת ביטוח. סוכן "קשור" יהיה זכאי לעמלה מהחברה בלבד.

09 | קידום השקיפות בענף פרסום שיעור ההחזר לציבור מתוך הפרמיות הנגבות. הוועדה ממליצה לחייב את חברות הביטוח לפרסם את שיעור ההחזר לציבור (Loss-Ratio) מתוך הפרמיות שהן גובות. הוועדה ממליצה גם לקבוע בפוליסות הסיעוד שיעור Loss-Ratio מינימאלי שמעבר לו יחויב המבטח להחזיר לציבור המבוטחים כספי פרמיה.

10 | ביטוח סיעוד ממלכתי חובה הוועדה ממליצה על יצירת רובד ביטוח סיעודי ממלכתי בחקיקה שיעניק ביטוח סיעוד בסיסי לכל אזרח בישראל בגובה 3,000-4,000 שקלים בחודש.

11 | ריכוז ופישוט הטיפול במטופל הסיעודי בידי גורם אחד הוועדה סבורה שיש לרכז את כלל הטיפול בחולה הסיעודי בידי גורם אחד, אשר בידו ירוכזו התקציבים, האחריות והסמכויות מכל הגורמים המטפלים בכך היום.

12 | הכרה בהוצאות ביטוח סיעוד פרטי הוועדה קוראת לממשלה לבחון הכרה בהוצאות בגין תשלומי סיעוד ובגין פרמיית ביטוח סיעוד כהוצאה מוכרת, במסגרת תקציב שיוגדר, בדרך דומה לנעשה במקרי אבדן כושר עבודה. הכרה כזאת תעודד מבוטחים פרטיים ומעסיקים לרכוש ביטוחי סיעוד כחלק מן ההגנה הסוציאלית הכוללת למבוטח ולמשפחתו. ||

יו"ר הועדה גדעון סער:

" השקענו עבודה רבה בבחינת סוגיות עומק חברתיות שנוגעות לזכות וליכולת להזדקן בכבוד. לא בכדי שני הפרקים הראשונים בדו"ח הם בעניין הפנסיה והסיעוד. כמובן, שתיהן סוגיות הקשורות בטבורן לענף הביטוח, אבל אינן בגדר סוגיות ענפיות גרידא. מצאנו, כי הזדקנות האוכלוסייה בישראל (העלייה בתוחלת החיים) לצד ערעור רשת הביטחון הכלכלית לגיל הזקנה מקרבים אותנו במהירות למשבר חברתי-כלכלי קשה שבו החיסכון הפנסיוני הנצבר לא יספיק לקיום בכבוד בגיל הפרישה. האזרח בישראל אינו יודע כיום מה תהיה הכנסתו לעת זקנה. אם לא ינקטו מהלכי מדיניות מרחיקי ראות - הצעירים של היום יהיו הקשישים העניים של העתיד."

שאלות ותשובות | בעקבות פניות של רשות שוק ההון

חברת הביטוח קיזזה תגמולי ביטוח | בטענה של אי גילוי

למנוח היה ביטוח חיים אגב משכנתא בחברת הביטוח. כאשר פנתה אלמנתו לקבל את תגמולי הביטוח, חברת הביטוח טענה שהמנוח הפר את חובת הגילוי המוטלת עליו כאשר מילא את שאלון הבריאות בטרם הצטרף לביטוח. בעקבות זאת קבעה החברה תוספת רפואית של 50%, ובהתאם קיזזה מתגמולי הביטוח שהועברו לאלמנה. בפנייתה, התלוננה הפונה (האלמנה) כי לא היה מקום לטעון אי גילוי כנגד המנוח. במסגרת בירור הפנייה, ולאחר התייעצות עם מומחה רפואי, קבעה רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון כי לא היה לחברה בסיס לטעון אי גילוי מצד המנוח בשאלון הבריאות, והורתה לחברת הביטוח לשלם לאלמנה את הכספים שקוזזו מתגמולי הביטוח בגין התוספת הרפואית.

חברת הביטוח פיצתה חלקית | ולא קיימה חובת ההנמקה בתשלום חלקי

הפונה הגיש לחברת הביטוח תביעה כצד ג' נגד חברת הביטוח, שבה הפוגע ברכבו היה מבוטח. הפונה הסתמך בתביעתו על חוות דעת פרטית של שמאי לפיה סה"כ הנזק לרכבו עמד על 10,000 ש"ח בתוספת ירידת ערך של 4%. כמו כן נתבע שכ"ט שמאי.

במהלך בירור תביעת הביטוח העבירה חברת הביטוח לפונה פיצוי חלקי (שאינו שנוי במחלוקת) בגין הנזקים לרכב ובגין שכ"ט השמאי. חברת הביטוח הודיעה לפונה כי לגבי יתרת סכום התביעה, היא מבקשת ששמאי מטעמה יבדוק את הרכב. בפועל שמאי מטעם החברה לא בדק את הרכב.

לאחר בירור שערכה רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, מצאה הרשות כי חברת הביטוח לא קיימה את חובת ההנמקה לגבי התשלום החלקי. הרשות מצאה כי חברת הביטוח לא פרטה בפני הפונה כיצד חושב הסכום ששולם לו. הרשות קבעה כי תשלום סכום שאינו שנוי במחלוקת שבוצע בהתאם להוראות סעיף 27 לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981 אינו פוטר את חברת הביטוח מחובת ההנמקה כיצד חושב סכום זה ביחס למכלול רכיבי תביעת הביטוח.

נגרם נזק לדירה | חברת הביטוח אחראית לטיב השירות של ספק שירות מטעמה

הפונה רכשה פוליסת ביטוח דירה, שכללה הרחבה לתיקון נזקי צנרת באמצעות ספק שירות מטעם חברת הביטוח. עקב תקלה בצנרת בדירתה פנתה הפונה לספק השירות מטעם חברת הביטוח בבקשה לתקן את הצנרת שניזוקה. ספק השירות טען כי לא נמצאה תקלה ונקבע כי מדובר בקריאת שווא. מספר חודשים לאחר מכן החריפה התקלה וגרמה לנזקים רבים במטבח הפונה. לטענת הפונה, גם לאחר קריאה נוספת לספק השירות מטעם חברת הביטוח, לא תוקן הנזק בצורה מקצועית. עוד טענה הפונה כי בשל הטיפול הלקוי, לא ניתן היה להשתמש בדירה, באופן שהגדיל את נזקיה.

במסגרת בירור הפנייה קבעה רשות שוק ההון שספק השירות מטעם החברה נתן שירות לקוי. בנסיבות אלו, הורתה הרשות לחברת הביטוח לתקן את נזק המים שנוצר, להשיב את מצב הדירה לקדמותו ולפצות את הפונה בגין התקופה בה לא ניתן היה להשתמש בדירה.

גילוי לגבי אפשרות קבלת החזר | בגין ביטול נסיעה לחו"ל

הפונה רכש ביטוח נסיעות לחו"ל באמצעות אתר אינטרנט לו ולרעייתו, כחצי שנה טרם נסיעתם המתוכננת. הכיסוי כלל בין היתר סעיף המזכה בהחזר הוצאות במקרה של ביטול נסיעה. לאחר רכישת הביטוח, נאלץ הפונה לבטל את הנסיעה עקב מצב רפואי ופנה לחברת הביטוח בתביעה להחזר הוצאות בגין ביטול הנסיעה. חברת הביטוח דחתה את תביעתו, מאחר שהביטוח כולל כיסוי רק אם ביטול הנסיעה מתרחש לא יותר מ-100 ימים לפני מועד הנסיעה, בעוד שהמצב הרפואי ארע מוקדם יותר.

בירור של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון העלה כי הגילוי באתר האינטרנט, שבאמצעותו נרכש הביטוח, אודות התנאי של מגבלת הימים (ביטול הנסיעה לא יותר מ-100 ימים לפני הנסיעה) היה חסר. בנוסף, אופן הבלטתו בפוליסה, בהיותו חריג לכיסוי, היה חסר גם כן. הרשות קבעה כי ציפייה סבירה של מבוטח הרוכש ביטוח נסיעות לחו"ל הכולל החזר הוצאות במקרה של ביטול נסיעה לחו"ל הינה כי הכיסוי נכנס לתוקף במועד רכישת הביטוח. לפיכך, היה על החברה לכל הפחות לפעול לשם גילוי מוגבר של החריג לכיסוי זה, הן במעמד רכישת הביטוח והן בתנאי הפוליסה.

בעקבות התערבות הרשות, שילמה חברת הביטוח לפונה את תביעתו בגין ביטול הנסיעה. בנוסף, בהתאם לדרישת הרשות, שילמה חברת הביטוח החזר הוצאות גם במקרים דומים אחרים, אף שלא הובאו בפני הרשות.

הפרמיה קפצה בגיל | חברת הביטוח לא קיימה חובת גילוי בגין השינוי

בני זוג רכשו פוליסות פרט לביטוח סיעודי

המשך כתבה בעמוד הבא

המשך מעמ' קודם

בשנת 2002. הפוליסות כללו מבנה פרמיה משתנה במהלך חייהם, לפי גיל המבוטח, ואשר מתקבע בהגיע המבוטח לגיל 65. עם הגיעו של כל אחד מבני הזוג לגיל 65, התייקרה הפרמיה בשיעור משמעותי של מאות אחוזים לעומת הפרמיה שהייתה טרם ההתקבעות. בני הזוג טענו כי גובה הפרמיה החדש אינו מאפשר להם להמשיך ולהחזיק בביטוח ולכן ביטלו את הביטוח וביקשו את התערבות רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון. במהלך בירור הפנייה, מצאה הרשות כי התיעוד היחיד לגובה הפרמיות הצפויות להשתלם עבור הפוליסות מופיע בדף פרטי הביטוח שנשלח לפונים לאחר צירופם לביטוח, וכי הוא מתייחס אך ורק לגובה הפרמיות ההתחלתי. עוד צוין בדף פרטי הביטוח כי הפרמיה היא במסלול "משתנה".

מעבר לכך, לא הציגה חברת הביטוח כל תיעוד לכך שהוצג בפני הפונים, לא במסגרת הליך הצירוף לביטוח ולא במסגרת המסמכים שנשלחו לפונים לאחר מכן, פירוט של דמי הביטוח שעל המבוטחים לשלם במהלך תקופת הביטוח, לא ביחס לכל שנת ביטוח ואף לא אלו המקסימאליים הצפויים להשתלם בהגיע המבוטחים לגיל 65. בנוסף, לא נמצא כי הוצגו לפונים טפסי גילוי נאות במועד צירופם לביטוח, כנדרש לפי הוראות הדין.

לאור האמור לעיל, ולאחר התערבות הרשות, אפשרה החברה לפונים להשיב את הפוליסות לתוקף, והותירה את גובה הפרמיה קבוע בשיעור האחרון שהיה טרם קיבוע הפרמיה.

מעבר מפוליסה קבוצתית לפוליסת פרט

| חברת הביטוח המשיכה לגבות על פוליסה קבוצתית

פונה שהיה מבוטח בפוליסת ביטוח בריאות קבוצתית, טען כי בסוף שנת 2015 הודיע לחברת הביטוח כי בכוונתו לעזוב את מקום עבודתו, וממש את סעיף ההמשכיות בפוליסה שברשותו, המעניק לו זכות לעבור לפוליסה פרטית בחברה המבטחת, ללא בחינה נוספת של מצבו הרפואי. לטענת הפונה, חברת הביטוח העבירה אותו לפוליסת פרט, אך לא הפסיקה את הגביה בפוליסה הקבוצתית, ובמשך מספר חודשים המבוטח שילם פרמיה כפולה - גם עבור הפוליסה הפרטית וגם עבור הפוליסה הקבוצתית.

במהלך בירור שערכה רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון בחברה, עלה כי החברה ערכה גבייה כפולה למספר גדול של מבוטחים שביקשו לממש את זכותם להמשכיות בפוליסה. הרשות הורתה לחברה להשיב את הפרמיה שנגבתה בעודף בשלוש השנים האחרונות לכל המבוטחים שעברו מביטוח קבוצתי לביטוח פרטי.

דמי ביטוח הבריאות השתנו

| למרות הבטחה לקיבוע

מבוטח הצטרף לפוליסת ביטוח בריאות, הוא ומשפחתו. במעמד הצירוף הבטיחה לו סוכנות הביטוח פרמיה קבועה לאורך כל חיי הפוליסה. ההצעה לביטוח נעשתה באמצעות הודעת דוא"ל בה נכתב במפורש כי דמי הביטוח יהיו קבועים לאורך כל חיי הפוליסה בכל הפוליסות שרכש. לאחר מס' שנים הבחין המבוטח כי דמי הביטוח משתנים. כשפנה לסוכנות הביטוח טענה הסוכנות כי יידעה את המבוטח במהלך הצירוף כי ניתנו לו הנחות מדורגות ושלא הובטחה לו בשום שלב פרמיה קבועה.

בעקבות בירור הפנייה על ידי רשות שוק ההון, חברת הביטוח עדכנה את דמי הביטוח וקיבעה אותם, בהתאם למצג שהוצג בפני המבוטח בהודעת הדוא"ל. זאת, מאחר שבמסגרת הבירור עלה שמסמכי הצירוף מעידים באופן חד משמעי כי צירפו את המבוטח תוך הבטחה לדמי ביטוח קבועים.

חברת הביטוח חייבה ניתוח ב"תל השומר"

| מבלי לבדוק אם זה אפשרי

בפנייה שהתקבלה ברשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, הלין הפונה על כך שחברת הביטוח דחתה את תביעתו לפיצוי בגין עריכת ניתוח בבית חולים ציבורי. לטענתו, חברת הביטוח דחתה את תביעתו בהסתמך על סעיף בפוליסה המקנה פיצוי בגין ניתוח בבית חולים ציבורי רק למבוטחים אשר עוברים הליך ניתוחי בבית חולים "תל השומר", בעוד הוא עבר את הניתוחים בבית חולים "הלל יפה" בחדרה.

במהלך בירור שערכה הרשות עלה כי הפוליסה, המעניקה פיצוי בגין הליך ניתוחי שנעשה בבית החולים "תל השומר", שווקה למבוטחים בכל רחבי הארץ. זאת, מבלי שהחברה בחנה אם המבוטחים יכולים לבחור לבצע את הניתוח בבית החולים "תל השומר", בין היתר בגלל מקום מגוריהם הגאוגרפי. (ברוב המקרים, מבוטחים שגרים בקרית שמונה אינם יכולים לבחור לערוך ניתוח בבית החולים "תל השומר"). משמעות הדבר היא שלחלק גדול מהמבוטחים כלל לא הייתה האפשרות לקבל פיצוי בגין ביצוע ניתוח בבית חולים ציבורי. הרשות קבעה כי חברת הביטוח פעלה בצורה לא ראויה בכך ששווקה פוליסות ביטוח למבוטחים שלא צפוי שימצו את זכויותיהם נוכח מקום מגוריהם.

בעקבות התערבות הרשות, שילמה חברת הביטוח לפונה פיצוי בגין ההליך הניתוחי שעבר, וכן תיקנה את הפוליסה, כך שיינתן פיצוי בגין ניתוח בבית חולים ציבורי, שנערך בכל בית חולים ציבורי בישראל. כמו כן, ובעקבות התערבות הרשות, מסרה חברת הביטוח הודעה על תיקון הפוליסה לכל המבוטחים בפוליסה זו. ||

FUNDER ONLINE

הנתונים, המידע, הדעות והתחזיות המתפרסמות בעיתון זה מסופקים כשרות לקוראים. אין לראות בהם המלצה או תחליף לשיקול דעתו העצמאי של הקורא, או הצעה, או שיווק השקעות, או ייעוץ השקעות, או תעודות סל, קופות גמל, קרנות נאמנות, תעודות ב: קרנות השתלמות, פוליסות חיסכון, קרנות בחו"ל או כל נייר ערך אחר או נדל"ן – בין באופן כללי ובין בהתחשב בנתונים ובצרכים המיוחדים של כל קורא – לרכישה, ו/או ביצוע השקעות, ו/או ביצוע פעולות או עסקאות כלשהן. במידע עלולות ליפול טעויות ועשויים לחול בו שינויי שוק ושינויים אחרים. כמו כן עלולות להתגלות סטיות בין התחזיות המובאות בסקירות אלו לתוצאות בפועל. לכותב עשוי להיות עניין אישי במאמר, לרבות החזקה ו/או ביצוע עסקה עבור עצמו ו/או עבור אחרים בניירות ערך, ו/או במוצרים פיננסיים אחרים הנזכרים במסמך זה. פאנדר אינה מתחייבת להודיע לקוראים בדרך כלשהי על שינויים כאמור, מראש או בדיעבד. **פאנדר** לא תהיה אחראית בכל צורה שהיא לנזק או הפסד שיגרמו משימוש במאמר/ראיון בעיתון זה, אם יגרמו, ואינה מתחייבת כי שימוש במידע זה עשוי ליצור רווחים בידי המשתמש. **ט.ל.ח**